

Wincenty Witos – sylwetka patrona szkoły

„Sztandaru Polskiego Stronnictwa Ludowego, jaki rozwinąłeś jako prezes w nowej rzeczywistości polskiej, będziemy strzec i bronić...”¹, takimi słowy przysięgi był żegnany Witos przez towarzyszy. Mimo swoich deklaracji, przez długi powojenny czas, ludowcy nie byli w stanie przerwać odgórnego „urzędowego milczenia” narzuconego przez władzę. Dopiero lata osiemdziesiąte przyniosły istotny przełom, nastąpiło przyzwolenie na odradzanie ruchu ludowego, możliwym stało się oddanie hołdu autentycznemu przywódcy ludowców niepodległego państwa polskiego Wierchosławice. Cały majątek jego rodziców stanowiły niespełna dwie morgi lichego gruntu, izba przerobiona na mieszkanie ze stajni.

Od dzieciństwa uczestniczył w pracach gospodarskich i zarobkowych. Edukację odebrał w szkole wiejskiej, uczęszczając do niej przez cztery zimy od 10 r.ż., wiedzę uzupełniał przez lata czytając w wolnych chwilach, zaangażowanie w kwestie społeczne zyskał za sprawą gazety ludowej „Przyjaciel Ludu”, zostając jej korespondentem, pierwszy swój artykuł podpisał pseudonimem Maciej Rydz.² Działalność w ruchu ludowym zaprowadziła W. Witosę do kierownictwa PSL, na stanowisko wójta Wierchosławic (1908 – 1931), posła do Sejmu Krajowego w Galicji (1908 – 1918), w swoich wystąpieniach podkreślał znaczenie świadomości narodowej, zamykając je w hasło „Ile ziemi tyle Ojczyzny”³.

¹ Ślubowanie nad mogiłą. Mowa sekretarza naczelnego PSL Stanisława Wójcika, „Gazeta Ludowa” nr 6, 10 XI 1945 r., [cyt. za] Barbara Olak, Testament Wincentego Witosy, Warszawa 2009 r., s.9.

² Wincenty Witos, Dzieła wybrane, t.1, Moje Wspomnienia, s.161.

³ [Cyt. za] Andrzej Zakrzewski, Wincenty Witos – chłopski polityk i mąż stanu, [w:] Wiadomości Historyczne, nr 1, 1982 r., s. 30.

Wraz z rozpoczęciem I wojny światowej Witos rozpoczął działalność niepodległościową, uczestnicząc w Naczelnym Komitecie Narodowym, reprezentując interesy wsi i podkreślając jej świadomość oraz zaangażowanie w sprawy narodowe. Wojnę, postrzegał jako okazję uzyskania niepodległości przez Polskę. W 1918 r. został przewodniczącym Polskiej Komisji Likwidacyjnej przejmującej władzę po rządach austriackich.

W powstającej II Rzeczypospolitej był posłem na sejm (1919 – 1933), wobec najazdu bolszewickiego w 1920 r. przywódcę ludowców - Witosą powołano na premiera, stanął na czele Rządu Obrony Narodowej, nawołując lud do obrony państwa. W sierpniu, okresie wzmożonego zagrożenia codziennie wyjeżdżał do żołnierzy na linię frontu pod Warszawę, do Radzymina, Ciechanowa, Modlina... Po zażegnaniu niebezpieczeństwa bolszewickiego podał się do dymisji 15 września 1921 r., znosząc spadek popularności i oszczerstwa mające zniechęcić go do dalszego sprawowania urzędu. „Posypała się fala gradowa kpin, dociekań, przedrzeźniania, karykatur. Kłamstwa i oszczerstwa, fabrykowane przez zawodowych kalumniatorów lub wynajętych pismaków, ludzie nawet poważni powtarzali z ewangeliczną prostotą, ale z widoczną wiarą i zadowoleniem. Nie podobał się mój wygląd, chód, ubranie, razła mowa i zachowanie, wstydzono się mnie i wstydzono się za mnie”⁴.

W 1923 r. Witos stanął na czele rządu. W skład rządu, zgodnie z porozumieniem lanckorońskim, weszli przedstawiciele prawicy: chrześcijańska demokracja i PSL „Piast”. Rząd przetrwał 200 dni, odziedziczył po poprzednikach deficyt budżetowy, w trakcie swej kadencji opracował szereg projektów oszczędnościowych, socjalnych, wznowiono prace nad reformą rolną. Do dymisji rządu doszło na skutek oporu ze strony sejmu, rozkładu klubu sejmowego stanowiącego zaplecze polityczne rządu.

W 1926 r. trzeci rząd Witosy został obalony przewrotem majowym. Na zmiany w życiu politycznym prezes PSL zareagował działalnością na rzecz obrony demokracji, co wyrażał w następujący sposób: „Bronić musimy zasad parlamentaryzmu, jego treści i idei. Bronić musimy, bo on jest trybuną, hamulcem dla nadużyć i zapędów biurokracji.”⁵ Został jednym z organizatorów opozycyjnego porozumienia parlamentarnego Centrolewu i protestu na krakowskim Kongresie Obrony Praw i Wolności Ludu.

Przed wyborami 1930 r. został uwięziony w wojskowym więzieniu w Brześciu nad Bugiem razem z innymi liderami opozycji. W procesie brzeskim został skazany na 1,5 roku więzienia, wyrok złagodowano ze względu na zasługi dla ojczyzny. Po zapadnięciu wyroku Witos nadal deklarował „Będę mówił, że

---

⁴ [Cyt. za] Barbara Olak, Testament Wincentego Witosy, Warszawa 2009 r., s.74, 77.

⁵ [Cyt. za] Andrzej Zakrzewski, Wincenty Witos – chłopski polityk i mąż stanu, [w:] Wiadomości Historyczne, nr 1, 1982 r., s. 34.

prawo i wolność są największym skarbem narodu, że Polska powinna się oprzeć na całym społeczeństwie, że wobec prawa wszyscy powinni być równi, a potęgę państwa nie zabezpieczy żaden, choćby największy geniusz - uczynić to może tylko cały, świadom swych praw i obowiązków naród”⁶. Wyroku nie odbył, we wrześniu 1933 r. za namową współpracowników udał się na emigrację do Czechosłowacji, odbywał spotkania z politykami z zagranicy na terenie Szwajcarii i Francji. Autorytet Witosy w środowisku chłopskim w kraju nie poniósł uszczerbku, walka z rządem pomajowym, znoszone represje uczyniły go w oczach chłopów bojownikiem o sprawę narodową i stanową - chłopską. Przebywając na emigracji utrzymywał kontakt z krajem, stawał się duchowym przywódcą strajków chłopskich w 1937 r., wydał wówczas broszurę „Moje rady i uwagi dla chłopskiej braci”.

Wobec zbliżającej się groźby wojny w marcu 1939 r., Witos powrócił do kraju, gdzie został na krótko aresztowany, następnie zwolniony. Po wkroczeniu Niemców został ranny w drodze do Lwowa. W 1940 r. został osadzony w więzieniu w Rzeszowie, następnie Jarosławiu, Krakowie, Berlinie, Poczdamie, ponownie Krakowie, Zakopanym. W lutym 1941 r. został przewieziony do Wierchosławic ze względu na stan zdrowia, znajdował się pod stałym nadzorem gestapo.

W 1944 r. działacze ruchu ludowego utworzyli plan przerzutu Witosy do Londynu, uzyskali jego zgodę, do przerzutu jednak nie doszło. Po wejściu wojsk radzieckich, nowe władze ludowe usiłowały włączyć Witosy w struktury tworzonych władz państwowych, w ten sposób został wiceprezydentem Krajowej Rady Narodowej.

W końcu lipca 1945 r. Witos wziął udział w powiatowym zjeździe Stronnictwa Ludowego, stan zdrowia nie pozwolił mu na dłuższe przemówienie. Największy przywódca ludowców zmarł o 6.30 31 października 1945 r. w Krakowie.

opracowała Małgorzata Szumska

---

⁶ [Cyt. za] Barbara Olak, Testament Wincentego Witosy, Warszawa 2009 r., s.109.